

Сергій Сличко,

аспірант кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів

ORCID: 0000-0001-7237-9732

DOI 10.32782/2306-9082/2023-51-7

УДК 342.9+339.543

Класифікація та ознаки митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях

З липня 2023 року митні органи України мали переходити на електронне декларування товарів, які переміщуються (пересилаються) через митний кордон у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. І хоча період, необхідний для адаптації митних органів та операторів до роботи в рамках максимальної автоматизації процесів було продовжено ще на три місяці, пріоритет безпаперових митних формальностей як провідний принцип державної політики у сфері адміністративно-правового регулювання митної справи залишився незмінним.

Водночас, недосконалість законодавчого закріплення поняття «митні формальності», його схожість з суміжними визначеннями у сфері митного контролю та оформлення, відсутність закріплення особливостей митних формальностей в залежності від їх видів, змісту та інших ознак

неодноразово викликали наукові дискусії та деякі складнощі у правозастосуванні на практиці. Безумовно, що ефективність правового регулювання на пряму залежить від того, в якій мірі воно відповідає вимогам об'єктивної дійсності, однак його удосконалення неможливе без вивчення явища, на яке воно направлено. З огляду на це виникає потреба у науковому дослідженні категорії «митні формальності у міжнародних поштових та експрес-відправленнях» для подальшої розробки відповідних інструментів правового регулювання при переміщенні міжнародних відправлень через митний кордон України.

Дослідженням поняття та змісту митних формальностей на різних видах транспорту займалися Д. Бахрах, Ю. Битяк, О. Гребельник, Є. Додін, Ю. Дьомін, Н. Коваль, А. Колодій, В. Настюк, С. Трофімов, П. Пашко, Д. Приймаченко,

В. Прокопенко, М. Шульга та велика кількість інших учених. Більшість наукових праць зазначених авторів торкалась питань розмежування категорій «митні формальності», «митні процедури», «митні операції», «митні режими», натомість, дослідження сутності митних формальностей щодо товарів, які пересилаються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях їх ознак, видів та класифікації ніколи не було предметом окремого дослідження в доктрині адміністративно-правової науки, що свідчить про актуальність підготовки цієї наукової публікації.

Мета – дослідити ознаки і види митних формальностей щодо товарів, які надходять (пересилаються) в Україну в міжнародних поштових та експрес-відправленнях на основі аналізу їх сучасного правового регулювання та розробити класифікацію таких митних формальностей, а також систематизувати, поглибити існуючі та отримати нові концептуальні знання про митні формальності в цілому, що допоможе усунути неоднозначності тлумачення в адміністративно-правовій доктрині та суперечності в термінології національного і зарубіжного митного законодавства.

Згідно з положеннями Кіотської конвенції 1973 року терміном «митні формальності» охоплюються всі операції, які повинні здійснюватися зацікавленими особами та митною службою з метою дотримання митного законодавства (Загальний додаток, розділ 2 «Визначення понять», E9./F16). Розділ 2 спеціального додатку J «Поштові відправлення» зазначеної конвенції закріплює, що митні формальності щодо поштових відправлень – це всі операції, які здійснюються зацікавленою стороною та митною службою щодо поштових відправлень, які включають оформлення поштових відправлень, пред'явлення

митній службі, стягнення мита та податків [1].

Чинний Митний кодекс України від 13 березня 2012 року закріпив загальне визначення «митних формальностей» як «сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи» (пункт 29 статті 4) [2]. І, хоча, даний кодифікований акт не містить окремого визначення митних формальностей для товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, наведене спонукає до висновку, що згадана правова норма так само стосується і їх. Водночас, статтею 4 Митного кодексу України передбачені дефініції міжнародних поштових відправлень та міжнародних експрес-відправлень (далі – МПВ та МЕВ) [2].

Аналіз зарубіжної нормативної бази свідчить про максимальне отождошення поняття «митні формальності» із визначенням, закріпленим Кіотською конвенцією, таким чином, можна підсумувати, що митні формальності становлять собою різні за обсягом дії, які прямо чи опосередковано пов'язані із декларуванням, здійсненням митного оформлення та контролю щодо товарів, які переміщуються через митний кордон в залежності від митних режимів, видів транспорту та перевізників. Всі етапи даних дій повинні бути виконані відповідно до митних правил та норм чинного митного законодавства, бо тільки тоді товари можуть бути допущені до митного оформлення та контролю. Ці дії включають порівняння товарів з документацією, які власник або уповноважена на те особа надає митному органу. Крім того, контроль і оцінка декларацій та супровідних документів, а також перевірка відповідності наявних товарів задекларованим є основною

митною формальністю в рамках митного контролю, без якої проведення наступних митних формальностей є неможливим. Можна припустити, що митні формальності різняться між собою за часом проведення, метою проведення, за видом транспорту, яким переміщуються товари через митний кордон, способами їх переміщення через нього, відрізняються за обраними митними режимами, суб'єктами здійснення митних формальностей та іншими ознаками. Таким чином, можна класифікувати митні формальності за наступними критеріями: *мета та час здійснення митних формальностей* (митні формальності, які застосовуються для декларування товарів, митного контролю, митного оформлення, справляння митних платежів, контролю їх повноти та сплати тощо); *вид транспорту, яким переміщуються товари через митний кордон* (митні формальності для засобів авіаційного, водного, автомобільного, залізничного, трубопровідного транспорту, ліній електропередачі, змішаних (комбінованих) перевезень); *спосіб переміщення товарів через митний кордон* (митні формальності, які застосовуються для вантажних відправлень, ручної поклажі, несупроводжуваного багажу, супроводжуваного багажу, митні формальності для товарів у міжнародних поштових та міжнародних експрес-перевезеннях); *вид митного режиму, в який розміщено товар для митного оформлення* (імпорт (випуск для вільного обігу), реімпорт, експорт (остаточне вивезення, реекспорт, транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, відмова на користь держави); *суб'єкти та способи здійснення митних формальностей* (митні органи, уповноважені особи (перевізники, декларанти, оператори поштового зв'язку,

агенти з митного оформлення, логісти, фізичні особи, повірені тощо), автоматизована система митного оформлення тощо); *способи подання та обробки відповідної документації та відомостей для здійснення митних формальностей* (паперовий, безпаперовий (електронний), усне декларування).

У свою чергу, митні формальності з вищенаведеної класифікації можливо додатково деталізувати та упорядкувати залежно від мети їхнього здійснення та змісту, наприклад, митні формальності, які застосовуються для митного оформлення та контролю деталізовано Міністерством фінансів України в Переліку відомчих класифікаторів інформації з питань митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій, і в Порядку їх ведення у 2012 році [3]. Так, митні формальності, що можуть бути визначені за результатами застосування системи управління ризиками поділяються на перевірку документів та відомостей, митний огляд, проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи та інші види [4].

Митні формальності щодо товарів у міжнародних поштових та міжнародних експрес-відправленнях становлять собою окремих вид формальностей, відмінний за способом переміщення товарів через митний кордон України та порядком їх митного контролю та оформлення. Необхідно відмітити, що у зв'язку з розвитком інформаційних технологій і доступністю комерційних платформ в мережі Інтернет громадяни отримують вільний доступ до товарів, які продаються за кордоном. Сьогодні в Україні суттєво зросла кількість товарів, придбаних фізичними особами з-за кордону за допомогою інтернет-торгівлі, частково завдяки тому, що купівля товарів в такий спосіб є традиційно вигіднішою, а частково через обмежений

доступ до транскордонного повітряного сполучення після повномасштабного російського вторгнення в Україну на початку 2022 року і неможливість придбати товари особисто. В Україні основними поштовими перевізниками на сьогодні є «Нова пошта», «Укрпошта», «Meest», «Ін-Тайм», «Fed-Ex» та «DHL». Так, згідно зі статистичними даними «за перше півріччя 2023 року компанія «Нова пошта» доставила 4,2 млн міжнародних посилок. Українці частіше, ніж до повномасштабної війни, користувались NP Shopping – сервісом купівлі на міжнародних сайтах: кількість таких посилок зросла на 34% у порівнянні з тим самим періодом 2021 року» [5]. Водночас, дворазове зростання кількості посилок, що пересилаються в Україну з-за кордону, зафіксувала й «Укрпошта» у першому кварталі 2023 року проти аналогічного періоду 2022 року (26 мільйонів посилок проти 13 мільйонів) [6]. Всі товари, які пересилаються у МПВ та МЕВ, досягають адресатів лише після проходження всіх передбачених чинним законодавством митних формальностей, правовою основою для яких є Порядок та умови здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 04.01.2023 № 6 (далі – Порядок) [7]. Аналіз норм згаданого документу дає змогу припустити, що митні формальності щодо товарів, які переміщуються через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях також можна класифікувати за критеріями, застосованими раніше для всіх митних формальностей. Спробуємо визначити найсуттєвіші з них.

1. *Суб'єкт (спосіб)* здійснення митних формальностей для товарів у МПВ та МЕВ. Згідно із нормами Порядку митні формальності щодо

товарів, які переміщуються через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях можуть здійснюватись:

– *посадовими особами митних органів* (аналіз, виявлення та оцінка ризиків з наданої попередньої інформації; огляд/переогляд депеш та транспортних засобів; застосування багажних/скануючих систем тощо);

– *операторами поштового зв'язку (працівниками місць міжнародного поштового обміну, центральних сортувальних станцій), експрес-перевізниками, декларантами та уповноваженими ними особами* (подання попередньої інформації про МПВ/МЕВ митним органам; сортування та обробка відправлень під митним контролем; складання Акту про невідповідність тощо);

– *способом використання автоматизованої системи митного оформлення* (автоматичний контроль за своєчасністю подання додаткових реєстрів до тимчасових; автоматичний форматологічний контроль заповнення відповідних електронних документів тощо).

2. *Об'єкт* здійснення митних формальностей. В залежності від цього критерію розрізняють міжнародні поштові відправлення, міжнародні-експрес відправлення та закріплені в залежності до цього митні формальності.

3. *Напрямок переміщення* МПВ та МЕВ (митні формальності при ввезенні відправлень, митні формальності при вивезенні, митні формальності при транзитному переміщенні депеш).

4. *Мета* здійснення митних формальностей (декларування товарів; обмін попередньою інформацією; перевірка вартості товарів тощо).

5. *Вид транспорту*, яким переміщуються товари в МПВ та МЕВ через митний кордон. За цим критерієм можна класифікувати митні формальності, що застосовуються для

товарів у МПВ та МЕВ, які переміщуються авіаційним автомобільним, водним, залізничним видом транспорту, а також комбінованим (змішаним) способом. Так, наприклад, за результатами контролю із застосуванням системи управління ризиками посадова особа митниці відправлення приймає рішення щодо проведення таких митних формальностей як ваговий контроль автотранспортного засобу, що здійснює переміщення депеш або зважування окремих депеш (п. 10 Порядку) [7].

6. *Способи подання та обробки відповідної документації та відомостей для здійснення митних формальностей.* Митні формальності щодо товарів, які переміщуються через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях характеризуються поступовим переходом від паперового документарного обігу до електронного та автоматизованого обміну даними шляхом заповнення та подання митним органам електронних реєстрів МПВ та МЕВ, що значно спростить та підвищить швидкість їх надходження. Разом із паперовим та електронним способом подання та обробки інформації для проведення митних формальностей, нормативно передбачене і усне декларування відправлень для товарів, які не є об'єктом оподаткування митними платежами, та кореспонденції, поштових листів та листівок, літератури для сліпих, друкованих матеріалів, міжнародних експрес-відправлень документарного характеру (частина перша статті 236 глави 36 розділу VI Митного кодексу України) [2].

7. *Вид митної декларації,* поданої для проведення митних формальностей (митні декларації CN22, CN23, митна декларація за формою єдиного адміністративного документа, митна декларація М-16);

Проведене дослідження природи митних формальностей на основі національного та міжнародного законодавства

дозволило зробити висновок, що вони є системоутворюючими етапами митного декларування, контролю та оформлення, а також усіх пов'язаних з цим дій. Митні формальності стосовно товарів, які переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, – це нормативно визначені дії митних органів та інших уповноважених осіб з декларування, митного контролю, оформлення та оподаткування товарів у відправленнях відповідно до напрямку їх переміщення. Це специфічний різновид митних формальностей, відмінний за способом переміщення їх через митний кордон, а також за рядом інших ознак, таких як:

- наявність спеціальних суб'єктів здійснення митних формальностей (оператори поштового зв'язку, експрес-перевізники, працівники місць міжнародного поштового обміну, центральних та регіональних сортувальних станцій);

- наявність універсальних декларацій для поштових відправлень – CN22 та CN23, а також митної декларації за формою М-16 для здійснення митних формальностей громадянами;

- наявність спеціальних місць для здійснення митних формальностей – центральних сортувальних станцій, регіональних сортувальних станцій у місцях міжнародного поштового обміну за місцем розташування (проживання) одержувача чи відправника;

- наявність окремої нормативно-правової бази щодо порядку декларування митного контролю та оформлення товарів у МПВ та МЕВ, спрямована на уніфікацію та приведення у відповідність митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях міжнародним стандартам, розробленим Всесвітньою митною організацією спільно із Всесвітнім поштовим союзом, Міжнародною організацією цивільної авіації та іншими організаціями.

Остання ознака особливо вирізняє митні формальності щодо товарів у МПВ та МЕВ з-поміж інших тому, що світовий досвід цифровізації, автоматизації та інформатизації у першу чергу має реалізовуватись у митні формальності щодо всіх міжнародних відправлень. Лише повний перехід до цифрових митних формальностей, безпаперового середовища, максимальне використання інформаційних технологій, автоматизованих процедур, координації електронних систем обліку та зберігання інформації операторів з автоматизованою системою митного оформлення митної служби дозволить підвищити якість здійснення митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, кількість яких із року в рік невідмінно зростає.

Список використаних джерел

1. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 (у змінній редакції станом на 26 червня 1999 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення: 21.08.2023);
2. Митний кодекс України від 13.03.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48, ст. 552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n316> (дата звернення: 24.08.2023);
3. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Переліку відомчих класифікаторів інформації з питань митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій, і Порядку їх ведення» від 29.05.2012 № 623 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0988-12#Text> (дата звернення: 23.08.2023);
4. Класифікатор митних формальностей, що можуть бути визначені за результатами застосування системи управління ризиками. *Відомчі Класифікатори інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій. Державна податкова служба України. Офіційний портал* URL: <https://tax.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/reestri-ta-klasifikatori/klasifikatori/vidomchi-klasifikatori-informatsii-z-pi/print-62551.html> (дата звернення: 25.08.2023);
5. 170 млн посилок, 956 нових відділень та 419 млн грн на перемогу – Нова пошта підбила підсумки роботи за 6 місяців 2023 року. *Офіційний сайт ТОВ «Нова пошта»*. URL: <https://novaposhta.ua/news/rubric/2/id/11418> (дата звернення 12.09.2023);
6. Укрпошта фіксує дворазове зростання відправки посилок з-за кордону. *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/society/2023/04/25/553091_ukrposhta_fiksue_dvorazove_zrostannya.html (дата звернення 10.09.2023);
7. Наказ Міністерства фінансів України від 04.01.2023 № 6 «Про оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень і затвердження Змін до Порядку заповнення митних декларацій за формою єдиного адміністративного документа». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0046-23#Text> (дата звернення 12.09.2023);

Сличко С. В. Класифікація та ознаки митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях

Стаття присвячена визначенню ознак та видів митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях на основі аналізу базових міжнародно-правових актів, національного митного законодавства та нормативних підзаконних актів з метою подальшого удосконалення правового регулювання відносин у сфері декларування, митного контролю та оформлення товарів, які переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Доведено, що митні формальності стосовно товарів, які переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та

експрес-відправленнях, – це нормативно визначені дії митних органів та інших уповноважених осіб з декларування, митного контролю, оформлення та оподаткування товарів у відправленнях відповідно до напрямку їх переміщення.

Уперше визначені критерії відмінностей митних формальностей щодо товарів, які переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, а саме: суб'єкт (спосіб) здійснення митних формальностей; об'єкт здійснення митних формальностей; напрямок переміщення товарів у відправленнях; мета здійснення митних формальностей; вид транспорту, яким переміщуються товари у відправленнях; способи подання та обробки відповідної документації та відомостей для здійснення митних формальностей; вид митної декларації, поданої для проведення митних формальностей.

Уперше визначено ознаки та сформовано класифікацію митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, які пояснюють їх сутність та дозволять удосконалювати правове регулювання відносин, пов'язаних із здійсненням митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Вказано на необхідність продовжувати практику запровадження електронного декларування, цифровізації та автоматизації митних формальностей, максимізації ролі електронних інформаційних ресурсів з огляду на невинне збільшення обсягів міжнародних поштових та експрес-відправлень.

Ключові слова: класифікація митних формальностей, ознаки митних міжнародні поштові відправлення, міжнародні експрес-відправлення.

Slychko S. Classification and features of customs formalities for goods in international postal items and express shipments

The article is devoted to determining the features and types of customs formalities for goods in international postal items and express shipments based on the analysis of the main international legal acts, national customs legislation and regulatory by-laws with a view to further improving the legal regulation of relations in the field of declaration, customs control and clearance of goods transported (sent) in international postal items and express shipments across the customs border of Ukraine.

It is proved that customs formalities for goods transported (sent) in international postal items and express shipments across the customs border are the statutory actions of customs authorities and other authorised persons on declaration, customs control, clearance and taxation of goods in international postal items and shipments in accordance with the direction of their transportation.

The criteria for distinguishing difference between customs formalities for goods transported (sent) in international postal items and express shipments across the customs border of Ukraine are defined for the first time, namely: the subject (method) of customs formalities; the object of customs formalities; the direction of transportation of goods in international postal items and shipments; the purpose of customs formalities; the type of transport used to move goods in goods in international postal items and shipments; the methods of submission and processing of relevant documentation and information for customs formalities; the type of customs declaration.

The features and classification of customs formalities for goods in international postal items and express shipments are defined for the first time, revealing their essence and future opportunities for improving the legal regulation of relations concerning customs formalities for goods in international postal items and express shipments.

The need to continue the practice of introducing electronic declaration, digitalisation and automation of customs formalities and maximising the role of electronic information resources is pointed out, taking into account the steady increase in the volume of international postal items and express shipments.

Key words: classification of customs formalities, features of customs formalities, international postal items, international express shipments.

